

HISTORISCHE VERENIGING HOOGKERK

Op de Hoogte

April 2010 Negende jaargang nummer 1

BOUW/BEDRIJF Eldering de Vries BV

AL 115 JAAR
VERTROUWD

**OERDEGELIJK VAKMANSCHAP
GEGARANDEERDE KWALITEIT**

- nieuwbouw, verbouw & onderhoud
- renovatie & restauratie
- inbraakpreventie
- kozijnen, ramen & deuren

lid van Bouwend
Nederland

*Gespecialiseerd in kleine
en
grote verbouwingen*

050 - 55 66 433

www.edv.nl

U.T. Delfiaweg 17 • buro@edv.nl
9745EN Hoogkerk - Groningen

BOEKHANDEL GODERT WALTER

Oude Ebbingestraat 53 Telefoon 050-312 25 23
9712 HC Groningen Fax 050-318 66 30
E-mail: gwalter@noord.bart.nl

Van alles over Groningen

Dé specialist in het Noorden
voor architectuur

Geschiedenis
met een Midden-Europees accent

Nederlandse en Duitse literatuur

Joodse geschiedenis en literatuur

S. Veenhuizen

Dakwerken

- * *renovatie*
- * *isoleren*
- * *zinkwerken*
- * *nieuwbouw*

S. VEENHUIZEN

Groningerweg 92
9321 TE Peizermade

Tel (050) 559 03 40
Fax (050) 559 03 42

s.veenhuizen@wanadoo.nl
www.veenhuizendakwerken.nl

Jurriëns Noord BV
U.T. Delfiaweg 8
Postbus 15
9700 AA Groningen

Tel. 050 - 5566779
Fax 050 - 5567630

www.jurriensnoord.nl
mail@jurriensnoord.nl

JURRIËNS | NOORD

Colofon

Op de Hoogte is een uitgave van de Historische Vereniging Hoogkerk
Negende jaargang nummer 1
Prijs losse nummers : € 6,25
Lidmaatschap: € 15,00
Op de Hoogte wordt gratis toegezonden aan leden van de Historische Vereniging Hoogkerk en verschijnt 3 keer per jaar

Redactie:

Margriet Annema-Luinge
Willem Kat
Gerhard Klaasen
Eindredactie: Riemer Janssen en
Joke Leutscher—Bosker
Email: riemerjanssen@home.nl
Tel. redactie: (050) 8504292
Email redactie: hvhoogkerk@home.nl

Aan dit nummer werd meegewerkt door:
G.J. Snip en R. Wobbes

Werkgroep foto's:

Jan Lollinga, Klaas Twickler en Lenie Venema-Stienstra

Lay-out /webmaster www.hvhoogkerk.nl
Robert de Jong

Secretariaat:

Historische Vereniging Hoogkerk
W. Hoiting
H. Lofversstraat 24
9744 GX Hoogkerk
Tel. (050) 5565155
Email: w.hoiting@hetnet.nl

Bankrelatie: Regiobank rekeningnummer 69.80.48.253. Ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Groningen onder nummer 02076767

Op de Hoogte is gezet in Times New Roman; hoogte 12 punten. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft het recht inzendingen te bewerken en/of in te korten.

Inhoudsopgave

<i>Willem Kat overleden</i>	4
<i>De kerk op de hoogte</i>	4
<i>Reactie van de lezer (1)</i>	7
<i>Reactie van de lezer (2)</i>	7
<i>Reactie van de lezer (3)</i>	7
<i>Aanwinsten</i>	9
<i>Bijzondere aanwinsten</i>	9
<i>Nieuwe leden HvH</i>	10
<i>Overleden in 2009</i>	10
<i>Bloemlegging 4 mei</i>	10
<i>Herinneringen aan Hoogkerk</i>	10
<i>Winter</i>	15
<i>Foto uit de oude doos</i>	16
<i>Schoolmeestersrapport Hoogkerk 1828</i>	16
<i>Oproep verhalen en foto's</i>	21
<i>In memoriam Thijs de Jong (1925-2010)</i>	22
<i>Hoogkerk bevrijd 14 april</i>	23
<i>Oproep</i>	24
<i>Bevrijdingsdag 1955</i>	24
<i>Hoogkerk in oude ansichten</i>	26

Willem Kat overleden

Bij het ter perse gaan van dit nummer bereikte ons een droevig bericht. Na een kortstondig ziekbed is op zaterdag 3 april

jongstleden de heer Willem Kat op 63-jarige leeftijd overleden.

Willem Kat was naast voorzitter van de Historische Vereniging

Hoogkerk, ook redactielid en vaste auteur van *Op de Hoogte*. Zijn heengaan is een groot gemis voor ons allen, niet alleen om de mens die hij was, maar ook om de inzet die hij gaf aan de HVH en haar periodiek. In het volgende nummer staan we uitgebreid stil bij het leven van deze bijzonder gewaardeerde Hoogkerker.

De redactie van *Op de Hoogte* wenst Josette Kat alle sterkte en steun toe bij het verwerken en het dragen van dit verlies.

De redactie

De kerk op de hoogte (1)

G.H. Klaasen

Inleiding

De kerk op de hoogte (de N.H.-kerk, red.), het enige middeleeuwse gebouw in Hoogkerk, is naar alle waarschijnlijkheid gebouwd omstreeks 1170-1190. Uiteraard was het kerkgebouw anders vormgegeven dan nu. Een voorbeeld is het fundament dat gevonden is aan de westkant van de kerk. Een

NH-kerk, exterieur, zuidzijde

zware stenen toren moet daar hebben gestaan. De oudste ons bekende afbeelding stamt uit 1594. Het is een stukje van een gravure. Daarop staan de Staatse troepen afgebeeld die de stad binnentrekken. De graven Maurits en Willem Lodewijk trokken toen op tegen Groningen.

Afbeelding

Een afbeelding van de vroege kerk vinden we alleen op een ingekleurde landkaart van Occo Jansen die is uitgegeven in 1646. Er bestaat ook een gepenseelde gewassen tekening van Jan Bulthuis (1750-1802) waar de waarheid enigszins geweld werd gedaan. De kerk is zichtbaar, komende langs het Hoendiep uit Groningen, als een statige neogotisch gebouw ongeveer zoals de Der Aa-kerk in de stad.

Ideale plek

De reden om een kerk te bouwen op die plek lag voor de hand: een uitloper van een zandrug die weer een uitloper is van de Hondsrug. Kerkgang zonder natte voeten dus. De huidige Kerkstraat en de Zuiderweg (de naam zegt het al) was een route van de polder Middag (Humsterland) naar het zuiden. Het Hoendiep was een prima verbinding van Stad naar het Leekstermeer en ging bij De Poffert over in de Gave, die langs Oostwold liep.

Weideland

Wij kunnen gevoeglijk aannemen dat de landstreek waar nu Hoogkerk is gevestigd, eerst Liewerderwolde werd genoemd. Het landschap: boomverzamelingen, krekens, biezen, een zandweg met doorwaadbare plaats, knap vochtig, dat soort dingen. Het Eelder- en Peizerdiep traden vaak en rijkelijk over de oevers en bevochtigden daar het hele gebied.

Het zou heel goed gebruikt kunnen zijn als hooi- en weideland van de noordelijke Drenten. Denk aan de naam Hoytinge die in Hoogkerk voorkomt: *Hoy-* staat voor 'hooi' en *-inge* staat voor 'land'.

Belasting

Het gaat ons echter om de kerk en de mensen die er kerkten. Dat is niet los van elkaar te zien. De meeste middeleeuwse kerken zijn niet alleen op een veilige plek gebouwd maar ook ingericht om als vlucht- of wijkplaats te kunnen dienen. In Hoogkerk was dat ook het geval. De mensen noemden hun parochie 'Alta Ecclesia', oftewel Kerk op de Hoogte.

De bewoners moesten gelden opbrengen die ten goede kwamen aan het Liudgerklooster in Werden (Duitsland). Dat klooster was gesticht door Liudger aan het einde van de achtste eeuw. Je wist in die tijd eigenlijk niet wie de belasting kwam innen en waarvoor.

De pastoor

Wat we weten uit de kronieken is dat er in 1264 al een pastoor Remdo moet zijn geweest, want die krijgt de opdracht van Paus Urbanus om zijn biezen te pakken en de kerk van Roderwolde te gaan dienen. Zijn opvolger is Evergerus de Midach, die op 3 juli 1264 intrede doet als priester van de Alta Ecclesia. Sinds dat jaar is er ook sprake van 'Patroons' der kerk. Waarschijnlijk was het één kerkelijk bediend gebied en hoorden Leegkerk en Dorkwerd ook erbij. Op zich zelf kan dat wel, hoewel van de parochie in Dorkwerd al sprake is voor 1215. Die behoorde tot het patronaat van het klooster te Selwerd. Er bestond geen aanwijsbare band tussen Leegkerk en Hoogkerk met dat klooster. Daarom word gedacht dat het klooster van Aduard betrokken is bij de bouw of de stichting van de kerk en parochie. Hoogkerk hoorde later bij het bisdom Münster. De aartsbisschop van dit bisdom stelde Remdo als priester te Hoogkerk aan. Deze Remdo was een zoon van de priester die de parochie daar al had.

Heilige Ulrich van Augsburg

Het was gebruikelijk om een kerk te wijden aan een heilige, zodat op grond van de wijdingstitel van de klok in het torentje van Hoogkerk de kerk gewijd is aan Maria en de Heilige Ulrich. Dat mag op zijn minst

NH-kerk, interieur

De Heilige Ulrich

merkwaardig heten, van Ulrich bedoel ik. Van verering voor hem is in het noorden van Nederland niets direct bekend. Ulrich was de bisschop van Augsburg in Duitsland en leefde van 890-973. Hij was de zoon van een graaf, als kind wat ziekelijk en toen hij oud genoeg was, werd hij naar de kloosterschool gezonden. Hij stierf in de vroege ochtend van 4 juli 973 en werd begraven in de kerk die hijzelf had laten bouwen. Van wonderen tijdens zijn leven zijn wel verhalen maar de meeste wonderen en ook de grond voor zijn heiligverklaring gebeurden na zijn dood. Zo was de aarde die van zijn graf werd genomen een probaat middel tegen ratten en muizen. Speculerend zou je kunnen zeggen dat iemand aarde van zijn graf in Hoogkerk heeft gebracht en daarmee het graan dat wel eens in tijd van nood in de kerk werd opgeborgen, veilig heeft gesteld.

Rovershol

Door de eeuwen heen is er veel veranderd aan het uiterlijk en het interieur van de kerk. Dat moest waarschijnlijk wel, want geregeld stond de kerk in de vuurlinie. Waar die oude

Detail van de avondmaalsbeker uit 1679

Hoogkerkers werden gedoopt, waar ze trouwden en vanwaar ze werden begraven is veel geweld langs gekomen. In de late middeleeuwen stonden Schieringers en Vetkopers elkaar naar het leven. De Stadgers waren op de hand van de Vetkopers, zodat de Ommelanden steun zochten tegen de rooftochten. De Duitse keizer Maximilliaan had de Heerlikheid Fryslân beleend aan hertog Albrecht van Saksen, en daar vielen ook de Groninger Ommelanden onder (die oude Hoogkerkers spraken Fries). Albrecht zond generaal Hugo von Leissenich met een leger woeste huurlingen. De stadse Vetkopers moesten zich terugtrekken op de vesting. Het hele Westerkwartier werd leeggeplunderd en kon zich vrijkopen door een afkoopsom van f 33.000,- aan goudguldens. Ook Edzard, graaf van Ostfriesland, bemoeide zich ermee. De hertog en de graaf belegerden samen de stad. Hoogkerk lag midden in de vuurlinie. De belegering faalde en er kwam een bestand. Toen wilde Albrecht belasting heffen. De Hoogkerkers en Leegkerkers gooiden 'de kont tegen de krib' en weigerden te betalen. De beide dorpen werden in 1501 in brand gestoken.

Rovende Saksers

Stad en Ommelanden wilden in 1514 niets meer te maken hebben met Albrecht en zijn brandschattende benden en namen Edzard van Ostfriesland aan als heer en beschermer. Er was vrede. Lang duurde het interbellum niet en de heibel begon van voren aan tussen de troepen van Karel van Gelre. De Stadgers hadden namelijk ingezien dat Edzard weinig aan bescherming te bieden had en hadden Karel van Gelre gevraagd. De Saksers verschansten zich aan de zuidzijde van de kerk op 'Potters Land'. Ze rammeiden de

kerk met hun kanonnen, zodanig dat ze soms dwars door de kerk heen schoten. Ook de toren liep gevaar en de verdediging van de kerk viel niet mee. Tijdens overgavebesprekingen vielen de Saksers de kerk binnen. Er werd niemand van de verdediging gedood, hoewel de Saksers grote verliezen hadden gelezen. De verdedigers hadden venijnig teruggeschoten. Uit de kerk werden geroofd: de klokken uit de toren, het altaar, borden, beelden, kelken en boeken. Men bracht dat naar Aduard. Ze staken de kerk in brand, want – was het commentaar – het is geen kerk meer maar een rovershol van opstandelingen.

Opnieuw bouwen

De Hoogkerkers bouwden hun kerk weer op maar de toren lieten ze zitten. De restauratie van 1963 heeft de fundamenteën aan het licht gebracht. De kerk werd een multifunctioneel gebouw, reeds lang voordat het in de mode kwam. De Heren der Ommelanden vergaderden te Hoogkerk in 1674 en in 1676. Gewoonlijk werden de vergaderingen in Stad gehouden, in het Ommelandershuis, maar de lucht tussen Stad en Ommeland was niet altijd even geklaard en dan weken de Heren uit. Inmiddels was de kerk overgegaan in handen van de Protestanten. De laatste pastoor was Christoffer Lantsucht van wie we alleen het jaartal nog weten: 1556. Het is onbekend of de schatten van de kerk uit Aduard nog terug zijn gekomen in Hoogkerk. Wel is er in 1679 een beker geschonken door de diaconie en is nu in bezit van de Hoogkerker Protestantse Gemeente. Op de beker is vermeld 'Dese beker uit de Arme Middelen Gegeven tot Gebruyck vant Heijlige Avondmael...'.
Wordt vervolgd...

Reactie van de lezer (1)

Mevrouw D. van Dijk-Komdeur uit Brampton (Ontario, Canada) reageerde telefonisch op 'Reactie van de lezer (1)' in *Op de Hoogte* van december 2009. Volgens haar is Wijbe Smid niet overleden in 1970, maar in 1973. Zijn vrouw heette niet Hennie Westerhoek, maar Hennie Komdeur (haar zuster).

Reactie van de lezer (2)

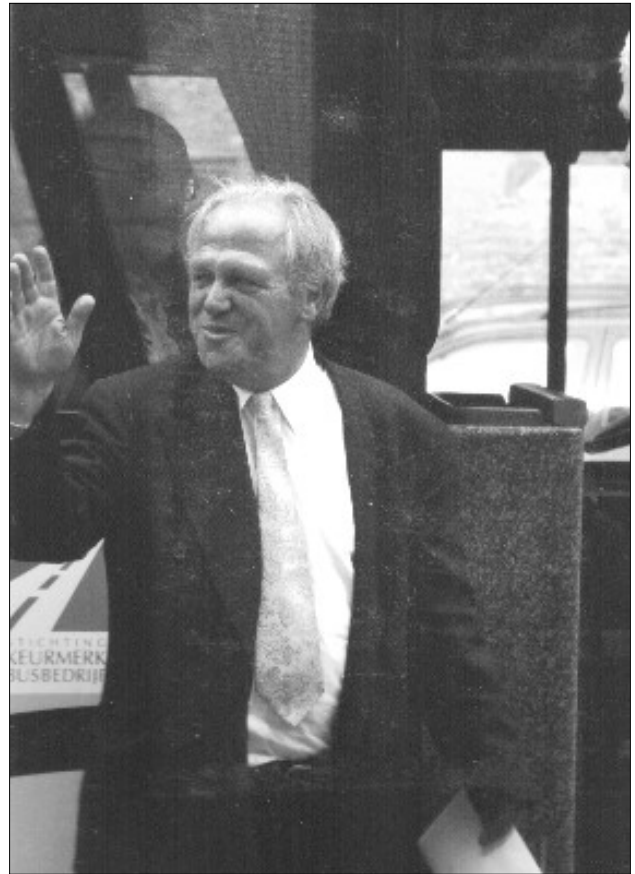
In *Op de Hoogte* van december 2009 werd aandacht besteed aan een porseleinen koffiekkan als bijzondere aanwinst. Aan de onbekende schenker/schenkster werd het verzoek gedaan om aanvullende informatie. De schenker blijkt de familie Huizing te zijn. In 1965 werd de kan aangetroffen bij het verbouwen van het Diaconessenziekenhuis aan de Praediniussingel te Groningen tot kantoorgebouw van de AGO (vroeger Auto Onderlinge en thans Aegon). Hieruit blijkt, dat de Duitse bezetter ook bij de Diaconessen waren ingekwartierd. Bij de verbouwing door aannemersbedrijf Eldering en Zn. kwam de kan weer tevoorschijn, welke door de Diaconessen zorgvuldig was bewaard. Omdat bij navraag niemand belangstelling voor de kan had, heeft de heer H.J. Huizing zich hierover ontfermt. De kan verhuisde steeds mee van de ene naar de andere zolder: van het Diaconessenziekenhuis te Groningen naar de Noorderstraat in Hoogkerk en daarna naar de Jordensstraat, Tjalkstraat en Boeiersingel. Nu de familie Huizing na 53 jaar in Hoogkerk verhuisde naar Delfzijl, besloot zij, dat de kan in Hoogkerk moest blijven. Het is voor de Historische Vereniging een welkome aanwinst.

Reactie van de lezer (3)

Nog wat herinneringen aan Piet Wiersma, de kleine, groot organist, door Reint Wobbes.

Het mag bekend zijn dat er nergens zo'n concentratie van bijzondere orgels te vinden is als in onze provincie, waarom Groningen ook wel 'de orgeltuin van de wereld' wordt genoemd.

De roem betreft vooral oude orgels uit de zestiende tot en met de achttiende eeuw, hoewel er ook in de negentiende eeuw nog voortreffelijke, welluidende instrumenten werden gebouwd, getuige het orgel in de oude kerk te Hoogkerk, in 1848 gebouwd door de Fa. L. van Dam te Leeuwarden voor de kerk van Pietersbierum, en in 1988 verplaatst naar Hoogkerk. De oude Lambertus van Dam, de oprichter van de Firma van Dam, werd geboren te Groningen uit een familie die, zoals de naam zegt, afkomstig was uit Appingedam. Hij had het orgelmakersvak geleerd bij Albertus Anthoni

Hinz, die zijn opleiding had geleerd in Hamburg. Hinz vestigde zich in 1728 in Groningen, waar hij huwde met de weduwe van Frans Caspar Schnitger, de zoon van Arp Schnitger, die wel de Stradivarius onder orgelmakers is genoemd. Hinz wordt beschouwd als de opvolger van de grote Schnitger, hoewel hij nooit bij hem in de leer is geweest. Het orgel in ons dorp staat dus in een vermaarde orgelbouwtaditie.

Het is geen wonder dat er in onze contreien met zo'n groot instrumentenaanbod ook altijd goede organisten zijn geweest. Namen uit de laatste vijftig jaar zijn bijvoorbeeld Johan van Meurs, Wim van Beek, Klaas Bolt, Johan Beefting, Stef Tuinstra (ook al uit Hoogkerk), Pieter Pilon, Sietze de Vries en nog vele anderen. Een tot de verbeelding sprekende musicus was Piet Wiersma, geboren te Aduard, opgegroeid op Vierverlaten als zoon van bakker Wiersma. In het vorige nummer van *Op de Hoogte* werd een mooi artikel aan deze bekende Hoogkerker gewijd, geschreven door M. Annema-Luinge.

Hier volgen enkele persoonlijke herinneringen en foto's. Piet maakte het orgel populair, hij speelde in kerken en kathedralen in Europa en overzee, maar voelde zich niet te goed om ook een concert te geven op een

elektronisch orgel in een bejaardentehuis of in het kerkje van Harkema op Fransum.

Ik (auteur, red.) ben een orgelliefhebber en voorzitter van de orgelcommissie Middelstum, die rond genoemd dorp concerten organiseert, vooral orgelconcerten. Piet kwam elk jaar in Huizinge spelen, dertig jaar lang. Na afloop dronken we wat bij ons thuis, Piet koffie of melk, de anderen iets sterkers. En natuurlijk spraken we over vroeger, hoe hij zijn harmonium kocht en dat hij zijn carrière een beetje te danken had aan smid Oostema, de buurman. Toen Piet in de beginperiode zat te oefenen, werd het pa Wiersma, die als alle bakkers leed aan een chronisch slaapgebrek, soms te erg en hij sommeerde Piet op te houden met dat 'getjoengel'. Oostema zei dan volgens Piet: "Verdikke man, loat dij jong speulen, ik magt ja zo geern heuren."

Veel heb ik Piet beluisterd en verschillende keren ging ik met hem op excursie, o.a. in 2002 naar het land van Bach. Met zeventig orgelliefhebbers in een dubbeldeksbus langs orgels die door de grote Bach waren bespeeld of gekeurd en ingewijd. Piet speelde meest drie concerten per dag, reed met eigen auto, de kofferbak vol bladmuziek, vooruit naar de volgende kerk om zich in te spelen en gaf nadien geweldige concerten. In de Hofkirche in Dresden speelde hij op het machtige Silbermannorgel; er kwamen toeristen in de kerk, steeds meer, en ze gingen zonder uitzondering stil in een bank zitten luisteren en gaven na afloop Piet een langdurig applaus en ik ..., ik was tot tranen geroerd zo mooi was het geweest, maar ook vanwege het feit dat 'Piet de zeun van bakker Wiermsa van Vaaierverloaten veur zoveul volk speulde op dat vernimde orgel ien Dresden!' Toeristen spraken ons na afloop aan: "Wie is die man in vredesnaam?"

's Avond in het hotel zei hij tegen de mensen die uit 'Holland' kwamen: "Neem me niet kwalijk mensen, maar na zo'n lange, inspannende dag ben ik te moe om Hollands te spreken, ik ga bij de Groningers zitten. Toen hij merkte dat wij Groningers redelijk tot goed konden zingen, stelde hij voor een dubbelkwartet te vormen en wat motetten van Bach in te studeren en een concert te geven voor de reisgenoten. Toen merken we ook wat een dirigent hij was. Piet en ik vroegen toestemming in een dorpskerk niet ver van het hotel een concert te mogen geven. Veel dorpingen kwamen, waaronder een aantal Nederlandse boeren, dat zich daar had gevestigd. Toen Piet opkwam en zijn rug naar het publiek draaide bleek dat hij een T-shirt droeg met de tekst 'Geen dag zonder Bach'.

Voor 2003 had ik Piet niet gevraagd om een concert te geven; ik kon hem niet bereiken en dacht ook, dit jaar maar eens iemand anders. Belde Piet: "Wat kriegten we nou, waarom stoa ik nait op liest?" Ik: "Hest geliek, ik druk die der tussen." Maar toen het zijn beurt was, was hij overleden.

Hij werd begraven vanuit de Martinikerk en voor hem werden de grote deuren onder het orgel geopend toen hij werd uitgedragen. Het concert in Huizinge werd verzorgd door zijn getalenteerde leerling Pieter Pilon, die het concert aan zijn leraar opdroeg en geheel in

zijn stijl speelde met werken waar de overledene ook intens van hield. Piet is helaas niet meer, maar zijn cd's worden door liefhebbers grijs gedraaid en zij vertellen elkaar nog steeds de anekdotes over deze kleine, groot aimabele Hoogkerker organist.

Aanwinsten

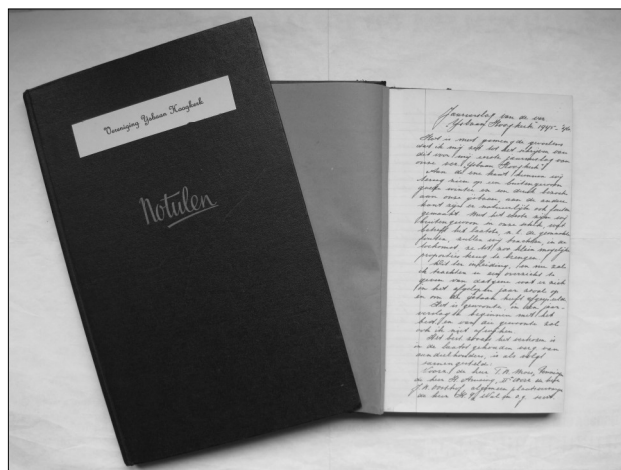
- *oktober/dhr. B. Deelman, Hoogkerk/plakboek met als titel *Hoogkerk's perikelen*
- *november/dhr. A. Westerhoff, Hoogkerk/ijzeren plaatje met de tekst 'W.J. Wieringa, Stoomsmederij & Machinefabriek, Vierverlaten'ovalen plaatje met de tekst 'POORT TEL. 65274 Kerkstr. 52 - HOOGKERK'
- *november/Stichting Monument & Materiaal, Groningen/exemplaar van *Hervonden Stad 2009, Jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen*
- *december/mevr. J. Aalderink-Schipper, Hoogkerk/foto's van turnvereniging Hercules tussen 1930 en 1933
- *december/dhr. W. Hoiting, Hoogkerk/luchtfoto van Hoogkerk vanuit het zuidwesten (1971)
- *februari/dhr. R. Wobbes, Huizinge/diverse krantenknipsels en rouwkaarten
- *februari/mevr. T.H. Been-Rot, Hoogkerk/krantenknipsel over mevr. J.A. de Bree-Meijer

Bijzondere aanwinsten

In maart ontving de Historische Vereniging Hoogkerk twee opmerkelijke aanwinsten. De heer G.R. Triemstra te Hoogkerk schonk twee notulenboeken van de vereniging IJsbahn Hoogkerk. Deze boeken bevatten jaarverslagen en verslagen van vergaderingen vanaf 1945 tot aan de opheffingsvergadering op 13 november 1974. Interessante gegevens staan vermeld, zoals: de duur van de ijsperiode, schaatswedstrijden en hun winnaars en de verhuur van de ijstent. Van de fam. A. ter Veen in Hoogkerk werd een 'Absentielijst voor het tijdvak 15 januari 1920 tot en met 14 januari 1921' van de gereformeerde school in de Kerkstraat ontvangen, waarvan de heer H. Ridderbos hoofd was. Vermeld worden alle leerlingen in alfabetische volgorde met geboortedatum en woonadres. Bij verzuim werd een aantekening gemaakt.

Nieuwe leden HVH

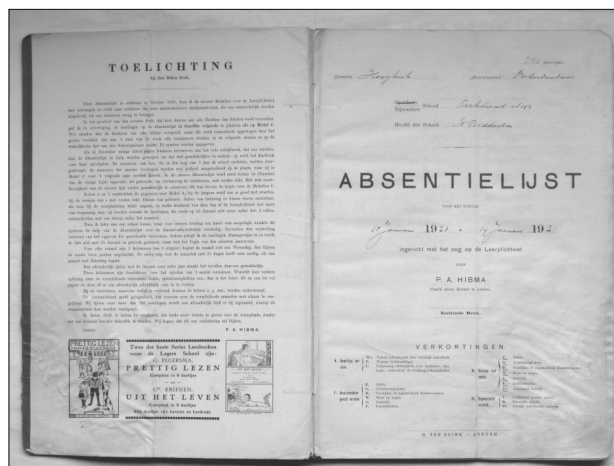
Aantal leden per 01-11-2009: 299
 Nieuwe leden tot 31-12-2009: 0
 Aantal leden per 31-12-2009: 299

Beëindigingen: 9
 (wegens overlijden en opzegging)

Aantal leden per 01-01-2010: 290

Nieuwe leden vanaf 01-01-2010:
 Dhr. M. Appeldooren, Groningen
 Dhr. R. Belle, Hoogkerk

Dhr. J. Boelens, Hoogkerk
 Dhr. E.J. Burema, Hoogkerk
 Dhr. H. Geersing, Hoogkerk
 Dhr. F.H. Gol, Zuidhorn
 Dhr. D. Gorter, Borger
 Dhr. Tj. Holthof, Hoogkerk
 Dhr. B. Hoving, Groningen
 Dhr. B.N. Huisman, Hoogkerk
 Dhr. C. Kleinveld, Hoogkerk

Dhr. P. Meijer, Hoogkerk
Dhr. K. Post, Hoogkerk
Dhr. D. Roeters, Tolbert
Dhr. K. Terpstra, Hoogkerk
Mevr. E. van Til, Hoogkerk
Dhr. T. Tjoelker, Hoogkerk
Dhr. T. de Vries, Hoogkerk

Aantal leden per 15-03-2010: 308.

Overleden in 2009

In het afgelopen verenigingsjaar zijn de volgende leden ons ontvallen:

Dhr. H. van Dijk, Hoogkerk
Dhr. F.J. Lode, Zuidhorn.

Bloemlegging 4 mei

Op dinsdag 4 mei organiseert de Historische Vereniging Hoogkerk in samenwerking met de heer Auke Noordhof om 11.00 uur op de begraafplaats in de Kerkstraat een kranslegging. Deze kranslegging is ter nagedachtenis aan de vijf omgekomen Engelse bemanningsleden van de Lancasterbommenwerper, die op 23 mei 1944 bij Dorkwerd verongelukte, en aan de twee Canadezen, die op 15 april 1945 sneuvelde bij de bevrijding van Groningen. De Vereniging Nationale Feesten Hoogkerk zal namens de inwoners van Hoogkerk bloemen leggen.

Herinneringen aan Hoogkerk

G.J. Snip ¹⁾

Opa Snip

In 1921 kwamen mijn grootouders Snip uit Adorp, een dorpje ten noorden van Groningen, naar Hoogkerk. Mijn opa werd de nieuwe koster van de Nederlands Hervormde kerk en zou een paar jaar later conciërge van het gemeentehuis worden onder de toenmalige burgemeester G. van Barneveld. Een koster- of conciërgewoning was op dat moment niet beschikbaar. Opa en oma kregen als tijdelijk onderkomen het afgesloten koorgedeelte aan de achterzijde van de kerk. Meester Polée woonde toen nog in het oude schoolhuis links van de ingang naar de kerk. Na afbraak van dat huisje werd daar een winkelpand gebouwd (fam. Roorda). Mijn

grootouders konden in die periode het woonhuis in het linkergedeelte van het gemeentehuis betrekken. Je had van daar uit een mooi uitzicht op het Hoendiep met z'n oude draaibrug en de nog aanwezige Elmersmaborg.

Ik bewaar goede herinneringen aan de tijd die ik regelmatig bij opa en oma doorbracht. Het eerste zelfstandige bezoek was toen ik een jaar of drie was (is mij later verteld). Ik was ontsnapt uit ons huis annex tabakswinkel op de Zuiderweg nr. 58 en ging op weg naar opa en oma. Gelukkig zag de heer Roorda mij over de draaibrug scharrelen en haalde mij op en leverde mij af op de plaats van bestemming. Het water was in die tijd gevaarlijker dan het verkeer.

Mijn opa noemde ik 'Opa Bim Bam' vanwege de welluidende klok van de Nederlands Hervormde kerk, die hij bij begrafenissen en kerkdiensten op zondag moest luiden. Soms hing hij mij in de uitzwaaiende klokkentouwen; ik ging dan op en neer als een jojo. Het fraaie plantsoen achter de kerk, waar toen nog geen verenigingsgebouw stond, was voor mij de favoriete speelplaats. Er liepen kippen vrij rond en opa reed rondjes met mij in zijn kruiwagen.

Opa Geert Snip op de fiets op de Zuiderweg in Hoogkerk, circa 1930

Pedicure Sabina

GESPECIALISEERD IN
DIABETISCHE EN
REUMATISCHE VOET

KERKSTRAAT 188
TEL. 050-5530374

GRAAG TELEFONISCH
AFSPRAAK MAKEN

JOHN PIKKERT GRONDWERKEN

Voor al uw tuinbenodigdheden

WIJ ZIJN
GEVESTIGD
IN HOOGKERK

HOENDIEP 294
9744 TA HOOGKERK

☎ 050-5515312

- DIVERSE SOORTEN ZAND
- TEELARDE
- SIERGRIND IN DIVERSE KLEUREN
- SIERBESTRATING / TUINHOUT
- VERHUUR MINIKRAAN / LAASCHOP
- UITGRAVEN / AANLEGGEN VAN
TUINEN, OOK PARTICULIER

AH Autobedrijf Huizinga

Schoenerstraat 2-a Hoogkerk Tel. 050-5567703 www.huizinga-hoogkerk.nl

- Onderhoud en reparatie alle merken luxe auto's
- Onderhoud en reparatie bestelauto's en campers
- Apk-keuringen
- Verkoop van nieuwe en gebruikte auto's
- Verkoop van RIWAX poetsmiddelen en shampoo
- Onderhoud en reparatie caravans en (grote) aanhangers
- Autoschade bemiddeling
- Erkend APK-Keuringsstation

Kortom: het oude en vertrouwde adres voor uw auto.

Openingstijden: ma. t/m vr. 08.00 - 17.30 uur en zat. 09.00 - 13.00 uur.

 Havoline

Suikerfabriek Vierverlaten

SUIKER UNIE

De ouders van Geert Jacob Snip op de stoep van hun tabakswinkel aan de Zuiderweg 58, begin jaren dertig van de vorige eeuw

Het loon van een koster en een conciërge was weliswaar een zekerheid, vooral in de crisisjaren, maar geen 'vetpot'. Vandaar dat opa in die tijd een aantal bijbaantjes had: voorganger van de begrafenisvereniging, hooibroei-controleur, onderhouder van grafzerken en tuinen. De man was altijd bezig. Hij was ook een geboren verteller zoals veel opa's en oma's van de generaties uit de negentiende eeuw toen er nog geen moderne communicatiemiddelen waren. Daarom zijn er gelukkig vele herinneringen bewaard gebleven.

Herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog
Van de Tweede Wereldoorlog die in de vroege morgen van 10 mei 1940 ook in Nederland werkelijkheid werd, herinner ik mij nog het een en ander. Aan de Zuiderweg stond een aantal door het Nederlandse leger gevorderde vrachtauto's, dat Nederlandse soldaten richting Afsluitdijk moest vervoeren. De grote boom voor ons huis werd toen behoorlijk beschadigd en dat was jaren later nog te zien. De colonne had nauwelijks de provincie Friesland bereikt toen het Duitse leger Groningen al naderde en spoedig daarna Hoogkerk binnenreed met veel modern oorlogsmaterieel maar ook met veel paarden. De hoge brug over het Aduarderdiep (ter

plekke van de huidige Tichelwerkbrug, red.) werd opgeblazen, met gedeeltelijk succes. Het gaf een enorme dreun. Het belemmerde de Duitse opmars echter niet.

Voor ons als schooljeugd was dit alles toen nog spannend. Dat werd een paar jaar later wel anders toen wij vrij regelmatig 's nachts door onze ouders uit bed werden gehaald vanwege de overtrekkende bommenwerpers op weg naar Duitsland. Op deze bommenwerpers werd intensief door de vele Duitse luchtafweerkanonnen rond Groningen geschoten. Ook de jeugd kreeg door dat de Duitsers geen vrienden waren. Ik had een vriendje uit de buurt die lid was van de Hitlerjeugd en één keer per week met zijn moeder naar Groningen ging voor een bijeenkomst van deze club. Ik kreeg op een keer slaande ruzie met hem omdat hij steeds de Duitsers de hemel in prees en ik dat toen ook deed, maar dan in tegengestelde richting. De vriendschap was toen definitief over en uit.

In mei 1942 verhuisden mijn ouders van het winkelpand Zuiderweg 58 naar Zuiderweg 48 (naast H. Gorter). Het winkelpand werd gehuurd door de familie Holvast die ook een uitleenbibliotheek vol spannende boeken had. Op het nieuwe adres had ik het prima naar mijn zin, ook al vanwege de grote schuur en de tuin met vruchtbomen. Mijn vriendje Jan Wijma en ik speelden op een gegeven moment naast ons huis met zelfgemaakte vliegtuigjes een realistisch oorlogsspel, toen er een enorme knal was en veel zwarte rook tussen ons huis en de burens. Achteraf bleek dat er een zware Duitse luchtafweergranaat in onze voortuin terecht was gekomen en was ontploft. Zowel Jan als ik hadden in onze benen en onze rug een aantal metalen scherfjes die dokter Polman er met veel moeite en zonder verdoving uit heeft gepeuterd. Toen deze dokter was gewaarschuwd en de situatie aanschouwde, sprak hij een paar woorden waar de Duitsers geen brood van zouden lusten. Gelukkig is de granaat ondergronds ontploft, anders was het waarschijnlijk niet zo goed met ons afgelopen.

Mijn vader werd in die tijd nachtportier op de strokartonfabriek De Halm. Zijn collega's waren de heren W. Kat en Sj. v.d. Wal. Mijn vader moest elke nacht een paar keer het gehele fabrieksterrein, deels grenzend aan het water, rondlopen en controleren, waarbij tijd klokken moesten worden geactiveerd. In

de winter was het op het terrein vaak aardedonker, want nergens brandde een lamp. Voor zijn veiligheid en die van zijn collega's heeft hij toen een waakzame herdershond aangeschaft.

In de nacht van 12 op 13 juli 1944 werd De Halm getroffen door een enorme brand in de voorraad stro. De Duitse Sicherheitsdienst uit Groningen was gewaarschuwd en snel ter plaatse. De portiers, onder wie mijn vader, werden in het bijzijn van de fabrieksdirecteur Jager intimiderend verhoord. Gelukkig kon worden aangetoond dat de portiers de verplichte controlerondes hadden gelopen. De SD hield het op brandstichting door 'terroristen'. Later zijn, meen ik, een paar mensen van het verzet hiervoor geliquideerd.

Het einde van de oorlog en de bevrijding is door de heer Jaap Euwema al eens beschreven in een vroegere editie van uw blad. Hoogkerk is er, hoewel nog fel om de stad Groningen is gevochten, redelijk goed vanaf gekomen. Er zijn onder de Canadezen die een juichend Hoogkerk binnentrokken toch nog doden en gewonden gevallen. Er was onder de bevolking een groot respect voor de Canadese militairen die zover van huis ons kwamen bevrijden van de Duitse terreur.

Opleving na de bevrijding 1945

We beleefden onze Bevrijdingsdagen in een wat onwerkelijke sfeer. Het opruimen van wat de Duitsers hadden nagelaten en achtergelaten kon beginnen. Wij als jeugd waren niet weg te slaan bij de Canadezen en wat ze royaal weggaven. Vooral attributen zoals emblemen waren bij ons in trek. Na enige tijd werden via het Rode Kruis kleren die in Canada waren ingezameld uitgedeeld.

Voedingsmiddelen bleven nog lang schaars en op de bon. Wittebrood en vooral legerbiscuits waren redelijk goed verkrijgbaar. En vooral de vele koeien rond Hoogkerk gaven

nog steeds melk.

En toen begonnen de straatbevrijdingsfeesten op gang te komen, met of zonder muziek. Ik herinner mij de jodelende broers Jan en Klaas Bieze met hun gitaren en 'Kap' Imbos uit de Zuidersingel met zijn accordeon. Iedereen hoste met iedereen. Geen spertijd meer, de lucht weer schoon, onderduikers weer thuis. Maar ook werd herdacht, officieel en in stilte, want ook Hoogkerk had zijn niet weinige slachtoffers uit het verzet en de gedwongen tewerkstelling in Duitsland. De heer Jager, directeur van De Halm werd waarnemend burgemeester en wist met de BS en ervaren burgers orde op zaken te stellen.

Het culturele leven begon een jaar na de bevrijding ook langzamerhand weer tot bloei te komen, met veel improvisatie. In het boek *Hoogkerk blijft een dorp* staan vele oude en nieuwe activiteiten op cultureel gebied mooi beschreven en afgebeeld. De jeugd en volwassenen konden weer kiezen uit een keur van clubs en verenigingen die de saamhorigheid in de dorpsgemeenschap bevorderde.

Quicksilver

Aan het slot van mijn ontboezemingen wil ik nog graag het muzikensemble Quicksilver memoreren, dat is ontstaan uit een particulier initiatief. Begonnen met een paar gitaren en een paar mondharmonica's, waren er na een jaar twee zangers, twee zangeressen, twee gitaristen, een accordeonist/pianist, een banjospeler, vier mandolinespelers, een

Leerlingen van de kleuterschool uit 1937; rechts staat juf Meijer en links assistente Klaaske Schutter; geheel rechts op de achterste bank van de linkerrij zit Geert Jacob Snip (dan 5 jaar) en links vooraan met gestreepte trui zit Els Helder.

De band Quicksilver, circa 1947; de personen zijn v.l.n.r. Jurrie Wegter, Hedde Koopman, Geert Jacob Snip, Jopie Jansen, onbekende man, Hannie Mesker, Pie Oostema, Fop Douma, Gerrit van Loenen, Geert van der Dong (= achteraan met bril), Harm Mesker (= vooraan), Frits Mesker, Lucas Berghuis (met accordeon), Wiert Mesker (dirigent)

ukelelespeler en drie mondharmonicabespeleers. Dat alles onder leiding van de muzikale dirigent, de heer Wiert Mesker. Het ensemble oefende in de wintermaanden een tijdlang in de schuur achter het huis van de heer Thijs de Jong aan de Zuiderweg. Een grote Koetskachel hield de boel goed op temperatuur en vooral ook door de gastvrijheid van de heer en mevrouw De Jong was het er altijd gezellig. Quicksilver trad vooral in het winterseizoen op in de zaal van café De Groot en in het gebouw Elim.

Tot slot nog een anekdote. De Spekclub Hoogkerk, waarvan de heer Karel van Orden voorzitter was, jubileerde. Quicksilver werd gevraagd het feest in zaal De Groot op te vrolijken. Burgemeester Reddingius gaf een uiteenzetting over het ontstaan en de sociale achtergrond van de spekclub. Quicksilver stond gereed op het toneel en de burgemeester voor de toneelgordijnen. Plotseling valt een gordijn naar beneden net voor de spreker langs, die hiervan gelukkig geen schade ondervond, maar zich wel rot schrok. Quicksilver paraat speelde even de sterren van de hemel en daarna kon de burgemeester zijn betoog afmaken. Jammer genoeg is door de militaire dienstplicht, studie en verhuizing van leden na circa acht jaar het ensemble opgeheven.

¹⁾ De heer Geert Jacob Snip is inmiddels veertig jaar inwoner van de stad Alkmaar, maar blijft nog

steeds de ontwikkelingen van zijn geboortedorp Hoogkerk volgen. Daarbij wordt hij door familieleden in het noorden op de hoogte gehouden. De herinneringen aan de vele verhalen van zijn opa Snip en zijn eigen herinneringen heeft hij op schrift gesteld. De redactie verwelkomt zijn bijdrage dan ook zeer. Wellicht een stimulans voor anderen om hetzelfde te doen.

Winter

W.W. Kat

Tijdens de voorbije winter van 2009/2010 kon weer volop worden geschaatst op de ijsbaan naast de Vensterschool aan de Zuiderweg, zoals op de foto van 13 februari 2010 te zien is. Deze ijsbaan wordt geëxploiteerd door de op 16 september 1991 opgerichte IJsvereniging Hoogkerk en ging open op 25 februari 1992. Al eerder bestond een vereniging IJsbahn Hoogkerk. Zij exploiteerde een ijsbaan achter de openbare lagere school en het zwembad aan het Hoendiep. Deze vereniging hield op 13 november 1974 op te bestaan. Op zaterdagmiddag 30 januari 1937 werd op deze ijsbaan de wedstrijd voor vrouwen om het kampioenschap van de provincie Groningen verreden, waaraan dertien vrouwen deelnamen. Tweemaal had het bestuur de wedstrijd wegens dooi moeten afgelasten, maar nu op deze zaterdag kon de wedstrijd dan eindelijk plaatsvinden onder minder gunstige weersomstandigheden bij een koude zuidoostenwind. Desondanks was een paar honderd belangstellenden aanwezig. De uitslag was: 1. Hennie Sietsema (*f* 100,- en de gouden kampioensmedaille), 2. Jantje Helder (*f* 50,-), 3. Reiber-Dijkstra (*f* 25,-), 4. Janna van Rijn (*f* 10,-), 5. T. Venema (medaille), 6. Oosterhuis-Neef (medaille), 7. Antje Heersema (medaille). De prijzen werden uitgereikt door de heer Burema.

Schoolmeestersrapport Hoogkerk 1828

W.W. Kat

In 1828 hield de Commissie van Onderwijs voor de Provincie Groningen een enquête met de bedoeling materiaal te verzamelen voor een geologische kaart van Groningen. Onder invloed van Nicolaus Westendorp (een bekende schoolopziener in die tijd), die daaruit een schoolboek wilde samenstellen, werd het aantal vragen zeer sterk uitgebreid. De enquête bevatte zeventien vragen, waarop soms zeer uitvoerig door de ongeveer tweehonderd onderwijzers uit de hele

provincie Groningen werd geantwoord. Ook schoolmeester Jan Jans Mulder Jzn. (*Hoogkerk 1806 - †1870 Hoogkerk) van Hoogkerk beantwoordde de vragen over onder meer topografie, klimaat, oudheid- en bodemkunde, economie, natuurlijke historie,

alsmede ‘platte taal’, karakter en levenswijze en gebruiken van de inwoners van Hoogkerk. We laten meester Mulder aan het woord. De tekst is integraal overgenomen.

1. Vraag: Hoe is de naam van uwe woonplaats?

Antwoord: De naam mijner woonplaats is Hoogkerk; welligt dus genoemd, omdat hier eene vrij hoge kerk staat.

2. Vraag: Welke gehuchten of buurtschappen liggen in dezelve? Hoever en in welke strekking liggen deze gehuchten of buurtschappen van de kerk? En wat weet gij, nopens de naamsoorsprong van ieder derzelve en van de plaats uwer woning zelve?

Antwoord: Ruim een half uur ten oosten van onze kerk, aan het Reitdiep, in de nabijheid

Foto uit de oude doos

De foto dateert van april 1968. Twee kruidenierszaken vlak bij elkaar in het centrum van Hoogkerk. Links is nog net de winkel van H. Ensing aan de Verbindingsstraat 1 te zien, rechts aan de Zuiderweg 33 was de winkel van J. Renkema gevestigd.

Bron: RHC Groninger Archieven, Groningen:
- Provinciale Groningse Schoonheidscommissie (toegang 802, inventarisnr. 592)

van Groningen, ligt de buurt het Kalkwerk, dus genoemd naar de hier sedert vele jaren staande kalkbranderij, van de heer Sijtsma. Nagenoeg tien minuten ten noordwesten van het Kalkwerk, twintig minuten ten noordoosten van Hoogkerk, vindt men vier boerenwoningen, de Vinkhuizen genoemd (op oude kaarten het Vinkhuis). Mogelijk vond men hier tevoren vele vinken, die daar door de Groningers gevangen worden of deze plaats was vroeger, mogelijk om derzelver Bosch-rijkheid en het zich daarin ophoudende gevogelte, een geliefkoosde wandelplaats voor de stedelingen, die uit liefde voor de vinkjes, het bosch of het huis alhier naar deze vogeltjes noemden.

Een weinig ten noorden van de Vinkhuizen staan twee boerenplaatsen, Hoitum genoemd, ook op oude kaarten aangewezen, doch waarvan mij niets bekend is, dan de

tegenwoordige gesteldheid, die niets bijzonder oplevert.

Een kwartier uurs ten noorden van Hoogkerk vindt men twee boerenwoningen, de Woldtil geheeten, waar weleer mogelijk eene til of brug in den weg was, die van hier westwaarts aan, door het Aduarderdiep, en door de Zuidwending, voorbij de kerk van Lagemeeden, en zoo verder naar de Woldkant liep. Sedert de nieuwe brug over het Aduarderdiep gelegen is, wordt deze weg niet meer, dan alleen tot uitreden van sommige landbouwers gebruikt.

Nagenoeg tien minuten gaans ten zuidwesten van Hoogkerk heeft men eenige boerenwoningen, de Koningspoort genoemd. Weleer stond hier een aanzienlijk slot, dat in het midden der zeventiende eeuw bewoond werd door William Makdowel van Stoidsgo, Ridder, en Resident van den Koning van

Groot Brittanje, Hoveling te Hoogkerk, die den 21 Maart 1663, in Londen, overleden, en hier in het koor der kerk begraven is, naast eene vrouw met name Bernardina Fritema, huisvrouw van den edelen ernstfisten Gulielmo Makdowel van Stoidsgo Hoveling te Hoogkerk. Of na dit slot toen reeds Koningspoort heette, dan of het dien naam later ontvangen heeft, toen het door den Rigter Koning, voor ruim tachtig jaren, bewoond werd, hieromtrent kan ik niets met zekerheid zeggen.

3. Vraag: Is er ook dufsteen of duifsteen aan uwe kerk en hoe groot zijn die steenen? Is er ook een opschrift op uwe torenklok of zijn er ook opschriften op uwe torenklokken? En zoja, hoe luiden die?

Antwoord: Dufsteen wordt aan de kerk niet gevonden; op de klok staat wel een opschrift, doch hetzelfde is bijna niet te ontcijferen. De volgende woorden zijn vrij zichtbaar: onore et heate Maria virgun - hierop volgen eenige haken en krabben, waaruit ik geene letters kon opmaken, en dus nog minder woorden, en dan een jaartal, dat 1451 beteekent.

4. Vraag: Welke rivieren, stroomen, maren, kolken of diepen worden in uwe kerkelijke gemeente gevonden? En welke is derzelver loop en uitwatering?

Antwoord: Het zoogenoemde Peizerdiep, zijnde een riviertje, dat in het naburige Drenthe zijnen oorsprong heeft, stroomt door het westelijke deel dezer Gemeente in eene noordelijke rigting, vereenigt zich bij het Kinderverlaat met het Aduarderdiep, en stort met hetzelfde door de Aduarderszijl in de Hunze of het Reitdiep; deze laatste rivier stroomt bij het oostelijkste deel dezer Gemeente langs.

Het Hoendiep loopt in eene oost- of westelijke rigting, nagenoeg in het midden door Hoogkerk en valt bij het zoo even genoemde Kinderverlaat in het Aduarderdiep, doch is hier ook door de Vierverlaten, met de Trekvaart naar Stroobos vereenigd.

De Zuidwending loopt van de Trekvaart af, tusschen Hoogkerk en Leegemeeden door, en vallen bij de nieuwe brug onder Leegkerk in het Aduarderdiep.

Weleer liep er ook ten noorden om Hoogkerk eene vaart het Klijfdiep genoemd, van hetwelk mogelijk ook eene tak naar Dorkwerd liep. Thans is deze vaart niet meer bevaarbaar, maar dient alleen om het water

naar de watermolen te voeren, welke tusschen Hoog- en Leegkerk naar het Aduarderdiep staat.

Voor de afvoering van het polderwater heeft men ten zuiden van Hoogkerk een maar, dat van den Hoornschendijk af naar den molen aan het Peizerdiep stroomt. De Wolfesloot komt van Paterswolde en loopt door het zuidoostelijkste gedeelte van Hoogkerk, tot in het Hoendiep. Men zegt, dat dit aleer een bevaarbaar water is geweest, langs hetwelk de schepen van Paterswolde naar Groningen voeren.

5. Vraag: Welke meeren in den omtrek van het dorp uwer woning, hetzij nog aanwezig of droog gemalen?

Antwoord: Geene.

6. Vraag: Welke gasten, wierden, warven, essen, heuvels, hoogten of dijken in diens omvang? Hoe hoog zijn dezelve en welke is derzelver uitgestrektheid?

Antwoord: Het dorp Hoogkerk ligt op eene wierde, die nagenoeg 15 voeten lang, 10 breed, en eene el boven het vlakke land verheven is.

Men vindt hier op verscheidene plaatsen in het land zandachtige hoogten, die veelal onderaardsch aan elkander schijnen verbonden te zijn.

Inzonderheid loopt er ten zuiden van Hoogkerk zulk eene zandachtige streek lands, zuidoostwaarts aan, die zich zelfs tot in de Drentsche hooilanden uitstrekt.

Op sommige plaatsen is dezelve meer dan eene el boven het laagste land verheven, doch op andere is zij in den bovengrond niet zichtbaar.

Toen de lage landen hier nog gedurig onder water liepen, diende deze hoogte den inwoonders zeker tot eene veilige wijkplaats, waarom dan ook de hoogste plaats derzalen thans nog Bangeweer genoemd wordt.

Ook treft men ten noorden van Hoogkerk hier en daar zandige strecken aan, die meest in eene zuidoostelijke rigting aan elkander schijnen te schakelen, en mogelijk wel met de wierden, die men bij Leegkerk vindt, in verband staan.

7. Vraag: Welke bosschen zijn daar?

Antwoord: Bosschen worden hier niet gevonden.

8. Vraag: Welke zijn er de voortbrengselen uit ieder der drie Natuurrijken?

Vragen	Antw. Gemeente Hoogkerk
1. Hoe is de naam van uwe woonplaats?	1. De naam mijner woonplaats is Hoogkerk; wellicht dus genaemd, om dat hier een vry Hooge kerk staat.
2. Welke gebuchten of brandplassen liggen in dezelve? Welken en in welke strekking liggen deze gebuchten of brandplassen vande kerk? en wat weet gy, nogtens den naam, oorsprong van ieder dezelver en van de plaats inder ooring zelve?	2. Ruim een halfuur ten oosten van onze kerk, van het Reitdiep, in de nabijheid van Groningen, ligt de buint het Kalkweest, dus genoemd naar de hier sedert vele jaren staande Kalkbrandery, van den heer Sijtsma. Nogtens tien minuten ten noordwesten van het Kalkweest, twintig minuten ten noordoosten van Hoogkerk, vindt men vier boerenwoningen, de Vinkhuizen genaemd / op oude kaarten het Vinkhuist / Nogtens vond men hier te voren vele Vinken die daar door de Groningerse ge-

Antwoord: Het dierenrijk brengt paarden, koeijen, schapen, varkens, hazen, konijnen, honden, katten enz., ganzen, eendvogels, hoenders, patrijzen, snippen, kleinere vogels enz., veel visch als snoek, baars, aal, voorn, blei enz., voort.

Het plantenrijk levert appel, peren, noten, kastanjeboomen, haver, gerst, een weinig rogge en weit, onderscheidene peulvruchten en moesgroenten, en klaverrijke weiden.

Het rijk der delfstoffen brengt welzand, bruinzand, leem, klei en keisteenen voort.

9. Vraag: Welke is de grondgesteldheid in de uitgestrektheid van uw kerspel? Hooger en dieper?

Antwoord: Over het algemeen is de grond hier laag, zoodat verscheidene streken bij het laagste zomerwater niet droog worden, zoo het water er niet door groote watermolens uitgemaalend wordt. Het land is hier in drie polders verdeeld, één ten noorden en één ten zuiden [van] het Hoendiep, en één ten westen [van] het Aduarderdiep.

Deze polders hebben ieder eenen grooten watermolen, door welke dezelve meerendeels boven water gehouden worden. Gedurende den tijd, dat deze molens hier bestaan hebben, is het land zeer verbeterd, en neemt nog van tijd tot tijd in vruchtbaarheid toe, vooral daar,

waar de eigenaren het meeste werk maken van het braken of zomervargen, dewijl daardoor de onvruchtbare aarde zeer veel verbeterd wordt, want wanneer men knik of rooddoorn lang genoeg aan de zon blootstelt, worden dezelve in goede aarde herschapen.

De bovengrond of vruchtbare aarde bestaat hier uit eene vermenging van klei en zand, het noordoostelijkste gedeelte geeft goede klei, naar het zuiden in de nabijheid der Drentsche malanden is hij darg of veenachtig, en op de hoogten zandig, vruchtbaarder naar mate er eene betere bewerking plaats heeft. Onder de vruchtbare aarde treft men veelal eerst eene laag knik of rooddoorn en dan eene blaauwachtige onvruchtbare en zoute laag klei aan. Op sommige plaatsen vindt men hieronder zand, doch op andere niets anders dan deze blaauwe klei.

De ondergrond der wierden of zandige hoogten bestaat meestal uit onvruchtbaar zand of leem, hier en daar vindt men soms ook vrij zware keisteenen.

10. Vraag: Welke kunsten of wetenschappen worden daarin beoefend?

Antwoord: Meest alle inwoners van ons kerspel kunnen lezen, schrijven, rekenen en zingen, zoo veel zij meenen noodig te hebben. Men vindt er wel eenen enkelen, die veel werk er van maakt om zijn verstand te

beschaven en zijnen geest met nuttige kundigheden te verrijken, doch of hij daarom een beoefenaar der wetenschappen kan genoemd worden, hieraan twijfel ik. Kunstenaars zijn hier niet en ook geene beoefenaars van kunsten, zoo men de handwerkslieden hier niet mede insluit.

11. Vraag: Welke fabrieken, trafijken of handwerken worden daarin gedreven?

Antwoord: Hier is eene zeepziederij, eene kalkbranderij, eene houtzaag en korenmolen, verder heeft men er eene ijzersmederij, eene broodbakkerij, vier schoenmakerijen, eene wagenmakerij, eenige timmerlieden en kleermakers, een klokkemaker, drie winkels en vijf herbergen; de overige bedrijven bestaan in den landbouw en de veeteelt.

12. Vraag: Welke is de luchtgesteldheid in uwe stad, in uw dorp of in uw gehucht?

Antwoord: Gelijk over het algemeen de lucht in deze provincie zeer veranderlijk, vochtig en niet zoo gezond is, zoo maakt deze Gemeente hierin ook geene uitzondering.

13. Vraag: Hoe vele kerken, scholen, leesgezelschappen en zanggezelschappen bestaan er?

Antwoord: Eene kerk, eene school, een zanggezelschap.

14. Vraag: Welke middelen van bestaan hebben de inwoners van uwe woonplaats?

Antwoord: Voor de Landgebruikers maken landbouw en veeteelt de voornaamste middelen van hun bestaan uit, de handwerks- en neringdoende lieden zoeken hun bestaan in de uitoefening der bovengenoemde bedrijven.

Renteniers of kapitalisten worden hier schaars gevonden, enkel eenen handelsman in koeijen en paarden.

15. Vraag: Hoe is hunne platte taal?

Antwoord: Door de nabijheid der stad Groningen en den omgang met de inwoners derzelver komt de taal hier zeer veel met die der Groningers overeen; zij verschilt dus veel van goed Nederduitsch.

Hunne gesprekken loopten meestal over de onderscheidene beroepsbezigheden, die den eenen tijd dit, en den anderen weder iets anders opleveren. Zoo spraken de boeren vroeg in het voorjaar over het dorschen en den verkoop der haver, om Mei over de bouwerij, het uitlaten van het vee en het

wasschen van het gras, in den zomer en den oogsttijd over het hooijen, het zigten enz., vervolgens over de Drentsche markten, in den slagttijd over het slagten der koeijen en varkens enz. Het volgende verstrekte tot een voorbeeld:

Jaapk. bij Jan komende: Goije navent Jan, hou gait 't?

Jan: Best in odder, hou maak jij 't?

Jaapk.: Ook nog al zoo wat bij 't holde hen.

Jan: 't Is nou rijs regt mooi weer hè?

Jaapk.: O ja! Dat kan haast nijt beter wenst worden, maar ik heb 't al orneird, wij zöllen wel [e]en mooie harst kriegen, 't het zoo lank regenachtig west, wie kriegen nou mogelk [e]en lange dreugte.

Jan: Jan oom zee vaak, onze lieven Heer gefit altijd in overvloud, dan regen en dan dreugte.

Jaapk.: Jaa, dat is waar, maar 't komt altijd te regt en zoo als 't best is, 't is altijd goud as wie 't van achteren inzien.

Jan: Heden, ja! Dat is zoo, maar nijt alle mensken willen dat goud looven en daarom komt 't ook, dat ze vaak zoo ontevreden binnen. Meteen valt Jan iets anders in de gedachten en zegt: Bin je ook naar Roonder mark west?

Jaapk.: Jaa, ik bin er met onze Pijt met de seez hen west.

Jan: Hij je der ook wat daan?

Jaapk.: Jaa, wie hebben der wat koffij en Drentsche stoet en een börrrel koft.

Jan: Zoo, dat is den toch gijn grote negotie, ik docht waar of jie der [e]en peerd of [e]en kou koft hadden.

Jaapk.: Jan, dat was 't veurnemen ook al, maar 'k kon nijt goud na mien zin ankommen, en tegen 't zin koopen, dat dou 'k nijt geern.

Jan: Dat's ook altijd verkeerd, maar hou leek het er op de mark met de verkoop, wol 't vee zoo wat van de hand?

Jaapk.: Jaa, vrij wat goud, 't was [e]en willige mark, 't scheelde wel twee dukaten op [e]en beste kou. (En zoo keuvelen dezen een geruimen tijd voort).

Dit gesprek heb ik onlangs nagenoeg letterlijk aangehoord.

16. Vraag: Welke is hun algemeen karakter en hunne levenswijze, welke zijn hunne zeden en gewoonten?

Antwoord: Over het algemeen zijn het hier goede menschen, zij zijn eenvoudig, werkzaam, spaarzaam, gulhartig, gastvrij en opregt, veelal beminnaars van de Godsdienst omtrent welke hier over het algemeen vrij

opgeklaard gedacht wordt hoewel er ook nogal eenige zoogenoemde dweepzieken gevonden worden, doch dit getal verminderd van tijd tot tijd. Zij zijn veelal zeer ijverig in de uitoefening van hun beroep en houden zich weinig met zaken buiten het zelve bezig. In de verrigting hunner dagelijksche werkzaamheden wordt eene zeer stipte orde in acht genomen. Zij staan des morgens te vier of vijf uren op en begeven zich na een kopje koffij gedronken te hebben ijverig aan hun werk. Te acht uren des morgens wordt de tijd van ontbijten, door het luiden der klok aangekondigt, waarop ieder zich aan tafel begeeft en zich met koffij en een boterham verkwikt.

Van negen tot twaalf wordt er weer vlijtig gewerkt en men begeeft zich dan weder op het geluid der klok naar huis, om het middagmaal te houden, tot twee uur kan men zich nu uitrusten en dan, na eerst een kopje thee gedronken te hebben, werkt men weder tot zes uur, wanneer ieder door het luiden der klok weer tot rust geroepen wordt. Te zes uur wordt het avondeten genoten en om acht, negen of tien uur begeeft ieder zich te bedde, en rust zich van den arbeid uit.

De voornaamste spijzen, die hier dagelijks genuttigd worden, zijn hoofdzakelijk voortbrengsels van ieders tuin of akker, als aardappelen, wortels, rapen, kool, bonen, erwten, gort enz., waarbij gewoonlijk een goed stuk spek of vleesch. Na het middag- en avondeten wordt veelal karnemelkenbrij, bij wijze van de[s]sert, gebruikt. Des zondagsmiddags eet men gewoonlijk meel, in een zakje gekookt, hetwelk hier den naam draagt van meelklont.

De vermaken en uitspanningen zijn hier voornamelijk de kermissen, het schaatsenrijden enz.

De jongelieden maken hier geen gebruik van zamenkomsten in de herbergen, op zon- en feestdagen, gelijk elders veel in gebruik is. Alle uitspanningen en vermaken worden hier zedig en betamelijk gehouden. Het bruiloft houden bij het trouwen is hier niet gebruikelijk.

Bij de begrafenissen noodigt men meest alle vrienden en geburen van den overledenen, die het lijk naar het kerkhof vergezellen, en van daar teruggekeerd zijnde, in het sterfhuis, op witte brood en bier onthaald worden. Bij het begraven heeft men hier de gekke gewoonte, dat men het lijk eerst eenmaal rondom de kerk draagt, eer men hetzelve in het graf nederlaat.

17. Vraag: Welke plaatselijke bijzonderheden zijn u nog bekend, die onder geene der vorige vragen kunnen beantwoord worden?

Antwoord: In het dorp Hoogkerk staat een Burgt, Elmersma genoemd, welke in vroegere eeuwen aan de HoogWelGeb. Heeren Lewe van Hoogkerk toebehoorde, doch toen deze hun verblijf te Aduard namen, werd dezelve verkocht, en bij dezelve eene zeepfabriek aangelegd door J.H. Frank[e], waarna hij van tijd tot tijd de hoedanigheden van eenen burgt verloren heeft en thans een aanzienlijk heerenhuis is.

Betrekkelijk de voormalige burgt te Koningspoort is in het tweede antwoord het een en ander gezegd.

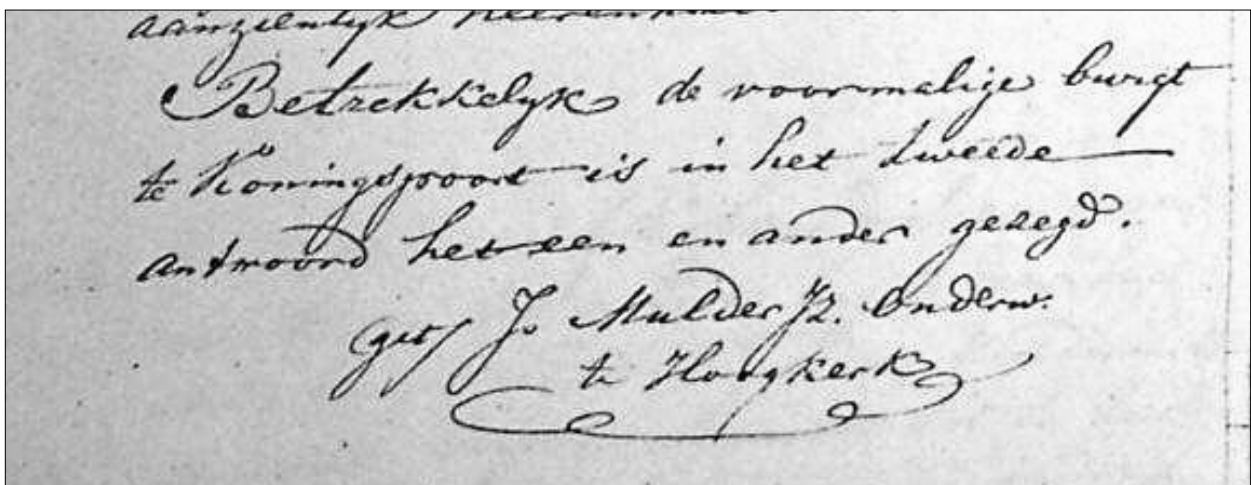
Get. J. Mulder Jz. onderw. te Hoogkerk

Geraadpleegde bronnen:

RHC Groninger Archieven, Groningen:

Archieven van de districtschoolopzieneren op het lager onderwijs in de provincie Groningen, (1803) 1812-1857 (toegang 890, inventarisnr. 6)

Ooproep verhalen en foto's

Volgend jaar zal het vijftig jaar geleden zijn, dat 52 Molukse gezinnen in Hoogkerk kwamen wonen. Zij vestigden zich in de Lijsterbesstraat, Acaciastraat en Industriestraat. Voor de Hoogkerkse gemeenschap betekende dit nogal wat. Kinderen bezochten de lagere scholen, ouders namen deel aan het verenigingsleven, weer anderen vonden ter plaatse een baan.

In Molukse kring leeft de wens om aan deze periode de nodige aandacht te schenken. Het bestuur van de Historische Vereniging Hoogkerk wil graag hun verzoek inwilligen om daarbij behulpzaam te zijn. Vandaar een oproep aan de (ex-)inwoners van Hoogkerk.

Gevraagd wordt om hun herinneringen aan de Molukse gemeenschap in Hoogkerk aan het papier te willen toevertrouwen. Dat kunnen herinneringen zijn wat betreft de komst en het wonen in Hoogkerk, maar ook herinneringen, voorvallen en gebeurtenissen op school en in het verenigingsleven. Ongetwijfeld zullen er foto's gemaakt zijn, ook die zijn meer dan welkom.

Indien u een foto of verhaal hebt, wilt u die dan sturen aan de secretaris van de vereniging, de heer W. Hoiting, H. Lofversstraat 24, 9744 GX Hoogkerk. Voor een verhaal gaat de voorkeur uit naar toezending per email: w.hoiting@hetnet.nl. Foto's worden, nadat zij zijn gescand, zo spoedig mogelijk terugbezorgd. Een commissie zal zich bezighouden met het samenstellen van een bloemlezing.

In memoriam Thijs de Jong (1925-2010)

Op woensdag 24 maart 2010 werd op de begraafplaats in Hoogkerk Thijs de Jong begraven. Er was een einde gekomen aan een dienstbaar leven. De Jong was een krachtige persoonlijkheid, een heer die er altijd netjes gekleed uitzag, compleet met alpinopet en stropdas. Hij hield van Hoogkerk en de Hoogkerkers. Zijn leven kenmerkte zich door de orde en de regelmaat die uit het leven van hemzelf en zijn vrouw zichtbaar was. Door die voorliefde voor orde was hij een goed bestuurder en een persoon met een mening. Die stak hij dan ook niet onder stoelen of banken.

Hij bekleedde vele functies in het openbare leven en met name binnen de

kerkgemeenschap waartoe hij behoorde, de Hervormde Kerk. Zo heeft hij de functies van ouderling en kerkvoogd bekleed. Hij was een geziene figuur in Hoogkerk. Wie aan de openbare weg even met hem van gedachten wisselde, werd getroffen door de velen die hem groetten. Het zat hem de laatste jaren tegen. Hij was getrouwd met Mina. In 2007 is hen ontvallen hun enige dochter Marga. In 2008 moest hij afscheid nemen van zijn geliefde vrouw. Zijn openbare functies had hij al afgebouwd zodat hij zich kon wijden aan wat hij het liefst deed: de recente geschiedenis van Hoogkerk documenteren en archiveren in ansichten waar hij onderschriften schreef. In die kwaliteit is hij vanaf de oprichting van onze Historische Vereniging Hoogkerk bestuurslid geweest en gewaardeerd medewerker aan dit tijdschrift.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de jonge Thijs opgeroepen voor de militaire dienst. Hij werd gedetacheerd in Engeland, wat een onuitwisbare indruk op hem heeft achtergelaten. In de vroege jaren vijftig werd hij bestuurder van de Boys Brigade, een club van jonge jongens met wereldwijde connecties, met name in Engeland. Achter zijn huis was een schuur waarin de jongens knutselden en van De Jong les kregen in de technische beginselen. Er werd aan sport gedaan en er ontstond een drumband. Die drumband, ook Boys Brigade geheten, oefende in de Hervormde kerk. Achter die kerk was een stuk aangebouwd dat bereikbaar was door een buitentrapp. Die avonden herinnert Gerard Bijsma zich nog goed. De Jong had wel eens last van hoofdpijn maar kwam toch naar de drumrepetitie. Daar verdween zijn hoofdpijn, zei hij altijd.

De Jong was ook de organisator van jeugdinstuifavonden. Aanvankelijk in het verenigingsgebouw in de Kerkstraat, later in een voormalige kolenloods aan het Hoendiep. Hij ging met de jeugdclub op vakantie, soms wel naar Limburg in zijn oude Volkswagenbus.

Zijn technische belangstelling richtte zich op de nostalgische techniek van windmolens. De Jong was gefascineerd door dat begin van de industriële ontwikkeling. Hij werd Vrijwillig Molenaar en nam als zodanig ook examens af voor die organisatie. De laatste vaste molen die hij draaiende hield tot op gevorderde leeftijd, was de korenmolen van Noordlaren.

Hij bekleedde binnen het bedrijf van Koets aan het Hoendiep verschillende functies.

Met Thijs de Jong is een Hoogkerker heengegaan die zijn sporen in de leefgemeenschap heeft achtergelaten. Velen zullen zich hem herinneren als een man met een luisterend oor en een sterke dadendrang. Een markante en sympathieke dorpsgenoot. Binnen onze vereniging zullen wij zijn inbreng zeker missen. Door zijn geloof was hij ervan overtuigd weer te worden verenigd met de dierbaren die hem waren ontvallen. Moge hij rusten in vrede.

Hoogkerk bevrijd op 14 april

Elk jaar wordt op 5 mei de bevrijding van Nederland gevierd; dit jaar weer met een bijzonder randje omdat het 65 jaar geleden is. Vrijheid is helaas niet voor iedereen vanzelfsprekend en we tonen ons op 5 mei dan ook solidair met al die mensen die nog steeds verlangen naar vrijheid.

De bevrijding in de Tweede Wereldoorlog werd al eerder ingezet met de landing in Normandië op 6 juni 1944. Deze landing was het begin van de bevrijding van West-Europa. Op 12 september 1944 trokken de eerste Amerikaanse soldaten Zuid-Limburg binnen en werden de eerste Nederlandse gemeenten bevrijd.

Maar velen moesten nog driekwart jaar wachten. Ook in Hoogkerk was het nog lang niet rustig, integendeel. Een beschoten Lancasterbommenwerper stortte op 23 mei 1944 neer nabij Dorkwerd, waarbij vijf bemanningsleden omkwamen. Achter de gereformeerde school in de Kerkstraat ontplofte in november 1944 een bom. In februari 1945 vond bij het station van Vierverlaten een langdurige beschieting plaats op een trein met goederenwagens die door Duitsers werd bemand.

Tevens kwamen vele evacués vanaf januari 1945 in ons dorp terecht, de meesten uit Limburg die na een lange en barre tocht met open armen door de Hoogkerkers werden onthaald.

Voordat Hoogkerk kon worden bevrijd, werd er nog gevochten aan de Peizerweg waarbij een bewoner door een verdwaalde kogel en een Canadees het leven lieten. Maar op de avond van 13 april vertrokken de Duitsers door de Kerkstraat uit Hoogkerk. Terwijl het zuidelijke gedeelte van ons dorp feestvierde, werden in het noorden nog drie Hoogkerkers bij schermutselingen doodgeschoten.

Bevrijdingsdag 1955

W.W. Kat

Voor 5 mei 1955 (bevrijdingsdag) was een uitgebreid feestprogramma samengesteld. 's Morgens trokken herauten te paard door het dorp om de proclamatie ter herinnering aan tien jaar bevrijding voor te lezen. Hierna werd in de Nederlands-hervormde kerk een herdenkingsdienst gehouden, waarin voorgingen ds. D.

Siemelink, Nederlands-hervormd predikant, en ds. A. Vos, gereformeerd predikant, waarvoor veel belangstelling bestond.

Vervolgens werd een allegorische optocht gehouden en een optocht van de plaatselijke fabrieken en middenstanders. Aan de optocht waren prijzen verbonden.

Het middagprogramma omvatte onder meer een roeiwedstrijd in het Hoendiep voor dames en heren onder toezicht van de rivierpolitie. Verder was er mastklimmen, touwtrekken, stoelendans, enz.

's Avonds werd door de gezamenlijke zangverenigingen gezongen voor de muziekkoepeel en werden twee films vertoond over de terugkeer van de koningin in Nederland in 1945 en de troonsafstand, verder een filmpje over feestverlichting en vuurwerk. Medewerking werd ook verleend door het muziekkorps van de NNBS (Noord-Nederlandse Beetwortelsuikerfabriek). Aan het slot van de geslaagde dag werd het Wilhelmus gezongen en er bestond gelegenheid om nog een uur te genieten van de prachtige feestverlichting.

Op maandag 9 mei werden in café Tuinman aan het Hoendiep de prijzen uitgereikt, die door het Comité Nationale Feesten beschikbaar waren gesteld voor de optochten,

etalagewedstrijd en foutenwedstrijd

Groet uit Hoogkerk

OPROEP

BENT U IN HET BEZIT VAN HISTORISCH MATERIAAL OVER HOOGKERK EN WILT U ER (TIJDELIJK) AFSTAND VAN DOEN?

HEEFT U EEN INTERESSANT (HISTORISCH) VERHAAL OVER ONS DORP?

NEEM DAN GERUST EVEN CONTACT OP MET DE REDACTIE OF MAIL NAAR HVHOOGKERK@HOME.NL

(deelnemende winkeliers plaatsten een fout in hun etalage, red.) op 5 mei.

De prijzen voor de optocht werden gewonnen door:

groep I (fabrieken): 1. Betonbouw Kool & Wildeboer, 2. Noord-Nederlandse Beetwortelsuikerfabriek, 3. Coöperatieve Strocartonfabriek De Halm

groep II (middenstand): 1. Motorhuis Ananias, 2. A. van der Dong, 3. De Nijverheid Jac. Jansen

groep III (allegorische optocht): 1. Nederlandse Maagd, K. Eldering, 2. Leegkerk, Berghuis, Bosscher, 3. Tennisclub Quick, 4. Nederland Herrezen (dr. Boetes, L.R. Went-holt, 5. CVO-school, 6. Sneeuwvitje, 7. Gymnastiekvereniging SCH.

Bevrijdingsfeest 1955

Hoogkerk in oude ansichten

Op de ansichtkaarten ziet u de muziektempel en de ernaast gelegen Nassaustraat. Beide zijn reeds verdwenen. Op de plaats van de muziektempel is nu een grasveld, de Nassaustraat werd in 1970 omgedoopt in Jolstraat, terwijl de woningen in 2000 werden vervangen door nieuwbouw. Veel Hoogkerkers zullen zich de optocht van schoolkinderen op Koninginnedag herinneren, die eindigde bij de muziektempel, waar een zanghulde en een driewerf hoera werden toegebracht aan H.M. de Koningin.

Broekema & Luppen

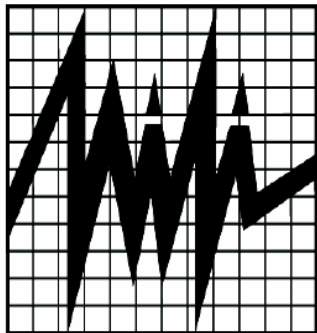
Installateurs bv

Hoogkerk

www.broekema-luppen.nl

U.T. Delfiaweg 13a
9745 EN Hoogkerk
050-5792234

E.Broekema - 06-46234386
L.Luppen - 06-46234385
info@broekema-luppen.nl

HI-FI CORNER

VAKZAAK IN BEELD EN GELUID

www.hificorner.nl

NIEUWE BOTERINGESTRAAT 21-23

9712 PE GRONINGEN

TELEFOON (050) 314 36 98

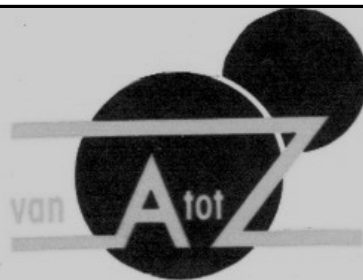
BEEN

**AUTO
SCHADE**

Groningen b.v.

Wismarweg 34
9723 HB Groningen
Telefoon (050) 541 49 89

FOCWA

U.T. Delfiaweg 10
9745 EN Hoogkerk

bel vrijblijvend voor een afspraak:

06-51393434
050-5567932

laat uw keuken onze zorg zijn !

keukens
inbouwapparatuur
werkbladen
eigen montage

